

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	16.05.2019
Received / Makale Geliş	07.01.2019	Published / Yayınlanma	17.05.2019

ÜNİVERSİTE TERCİHLERİ DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN BİR MESLEK OLARAK ÖĞRETMENLİĞE BAKIŞ AÇILARI

OPINIONS OF INDIVIDUALS IN THE PERIOD OF UNIVERSITY CHOICES ABOUT TEACHING AS A PROFESSION

Dr. Öğretim Üyesi Yunus HASTUNÇ

Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, Siirt / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0003-2403-6350

ÖZET

İnsanlar hayatlarını idame edebilmek için çeşitli meslekler icra ederler. Bu meslekler herhangi bir formal eğitim gerektirmeyen meslekler olabileceği gibi profesyonel meslekler olarak adlandırılan belirli bir formal eğitim süreci gerektirebilir. Öğretmenlik de profesyonel bir meslektir. Hemen hemen bütün toplumlarda saygı ve statü sahibi olan öğretmenlik mesleği son dönemlerde karşı karşıya kaldığı bazı nedenlerden dolayı yavaşça gençler tarafından meslek olarak tercih edilirliliğini yitirmektedir. Karşılaşılan bu sorunlar (ekonomik, sosyal, kültürel vb.) gençlerin öğretmenlik mesleğine karşı mesafeli durmalarına sebep olmaktadır. Çalışma sonuçlarına göre gençler öğretmenlik mesleğini geçtiğimiz yıllara göre daha az cazip olarak değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: öğretmenlik mesleği, gelecek kaygısı, üniversite tercihleri

ABSTRACT

Individuals exercise various occupations to be able to sustain their lives. These professions can be both the occupations which do not require a formal education and the occupations which require a formal education process. Teaching is a professional profession. Teaching profession, which has a status in almost all societies, loses its popularity because of the various problems it has faced in recent years. These problems (economical, sociological and cultural etc.) make young people stay away from teaching profession. According to the result of the study, young individuals consider the teaching profession less attractive compared to the previous years.

Key Words: teaching profession, anxiety of the future, university choices

1. GİRİŞ

Tarihin ilk zamanlarından itibaren insanlar ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli meslekleri icra etmiştir. İcra ettikleri bu meslekler onlara çeşitli kazanımlar sağlamış ve bu kazanımlarla bireyler yeme içme, barınma, sağlık vb. ihtiyaçlarını karşılamıştır. Modern toplumlar genç bireylerini mesleklerine başlamadan önce formal bir eğitim sürecine tabi tutmakta, verdikleri eğitimlerle bireylerin meslek yaşamlarında daha profesyonel, yaratıcı ve verimli olmalarını amaçlamaktadır. Ülkesel ve toplumsal olarak çeşitli farklılıklar gösterebilmekle beraber, bu eğitimler büyük ölçüde benzerlikler göstermektedir. Bireyler aldıkları temel eğitimin ardından, yapmak istedikleri mesleklerin eğitimini lisans düzeyinde almakta ve ardından bu meslekleri icra etmektedir. Ülkemizde bu durum, usta çırak ilişkisi olan meslekler dışında, aynıdır. İlk ve orta düzeyde alınan temel eğitimden sonra bireyler çeşitli sınavlara tabi tutulmakta, sonrasında yeterliklerini tamamladıkları mesleklerin lisans, isterlerse lisansüstü düzeyde eğitimini aldıktan sonra meslek yaşamlarına başlamaktadırlar.

Örgün bir eğitimden geçilerek elde edilen meslekler *profesyonel meslek* olarak adlandırılmaktadır. Diğer pek çok meslek için olduğu gibi, öğretmenlik mesleği için de örgün bir eğitimden geçme ve diploma sahibi olma zorunluluğu vardır (Karamustafaoğlu & Özmen, 2004).

Toplumların iktisadi kalkınmayı ve refahı yakalayabilmeleri, rekabet odaklı küresel ekonomiye ayak uydurabilmeleri ve daha da önemlisi kültürel varlıklarını devam ettirebilmeleri için, sürekli olarak, güncel bilgi ve becerilerle donatılmış, kendi kültürel değerlerini benimsemiş ve farklı kültürlerle karşı saygılı bir insan gücü yetiştirmeleri gerekmektedir (Özoğlu, 2010). Bilimin ve teknolojinin hızla ilerlediği, nitelikli insan gücünün her zamankinden fazla önem kazandığı bir çağda, nitelikli, öz güveni ve toplumsal sorumluluğu yüksek bir genç nüfus, bütün toplumlar için paha biçilmez değerdedir (Mütevellioglu, Zambak ve Mert, 2010).

Öğretmenlik mesleği çok uzun tarihsel arka planı olan bir meslek olagelmıştır. Tarihin ilk zamanlarından beri, antik zamanlarda birçok filozofun da bizzat icra ettikleri bir meslek olan öğretmenlik, ülkemizde de yakın bir zamana kadar çok tercih edilen bir meslek olmuştur. Gerek maddi olarak sağladıkları gerekse statü ve saygınlık getirileri açısından öğretmenlik, bir meslek olarak gençlerin hedefleri arasında her zaman var olmuştur.

Fakat modern zamanlar beraberinde getirdikleriyle gençlere çok farklı meslek alanları açmış ve bu duruma öğretmenliğin bir meslek olarak hâlihazırda sahip olduğu problemler de eklenince öğretmenliğin meslek olarak tercihinde ciddi problemler ortaya çıkmıştır. Aslında bir mesleğin toplumsal saygınlığını belirleyen bazı ölçütler vardır. Toplumumuzda bu hususta akla gelen ilk şey mesleğin ekonomik getirisidir. Ekonomik getiri bakımından doktorluk, avukatlık, mühendislik vb. gibi gelir düzeyi yüksek meslek kategorileri ile kıyaslandığı zaman öğretmenliğin statüsünün düşük bir meslek olduğu söylenebilir (Özoğlu, 2010). İş, eğitim, sosyal, kültürel ve ekonomik olanaklarının kısıtlı olduğu gerçeğinin bilincinde olan gençler, eğitimlerini sürdürebilme, iş bulabilme, geleceklerini planlayabilme gibi çok çeşitli kaygılar taşımaktadır (Kurt, 2007). Bu kaygılar bireylerin meslek seçimlerinde çok büyük rol oynamaktadır.

Son yıllarda öğretmenlerin içinde buldukları ekonomik sıkıntılar, buna bağlı olarak mesleğin toplumsal statüsünün giderek düştüğü bilinen bir gerçektir (Sağlam, Çiçek Sağlam, 2005). Günümüz gençleri, ülkemizde uygulanan öğretmen yetiştirme programlarının durumunu, lisans eğitiminden sonra mesleğe başlamak için başarılması zorunlu olan sınavları ve meslek yaşamlarında karşılaşılan maddi manevi güçlükleri göz önünde tutarak öğretmenlik mesleğine karşı olumsuz yargılar taşımaktadır. Bu durum meslek olarak öğretmenliğe bakış açısını etkilemektedir. Öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsü, saygınlığı ve konumu öğretmen yetiştirme işlevinden bağımsız düşünülmemelidir. Zira saygınlığı düşük bir mesleğe kaliteli insan gücü yönelimi ve girdisi beklenemez (Özoğlu, 2010). Buna bir de bireylerin meslek seçimleri sürecinde çevrelerinin yorum ve yönlendirmeleri de eklenince öğretmenlik mesleğine karşı tutum daha da önyargılı olabilmektedir. Bu durumla ilgili olarak özel bir kurumda çalışan bir rehber öğretmenin verdiği örnek oldukça çarpıcıdır:

Bir gün yeni kayıt yapan öğrencilerden birinin velisi geldi. Çocuğunun çalışmalarının programlanması konusunda benden yardım istedi. Çocuğunun geleceğiyle ilgili benden beklentilerini sıralarken söylediği sözler son derece düşündürücüydü: "Hocam, bizim çocuğun kaydını yeni yaptırдық. Gördüğümüz gibi geleceğiyle ilgili elimizden gelen her şeyi yapıyoruz. Sizin de bu konuda bize yardımcı olmanızı rica ediyorum. Dönem sonunda gireceği sınavdan başarılı olmasını çok istiyoruz. Tıp veya mühendislikler olursa çok mutlu olacağız ama öteki bölümler de olur. Hiç olmadı sizin gibi öğretmen olsun."

2. AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, günümüz gençlerinin bir meslek olarak öğretmenliğe bakış açılarını saptamak ve onların gözünden bir meslek olarak öğretmenliği ne ifade ettiğini belirlemeye çalışmaktır.

3. YÖNTEM

3.1. Desen, Çalışma Grubu

Üniversite tercihleri dönemindeki gençlerin bir meslek olarak öğretmenliğe bakış açılarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışma nitel araştırma yaklaşımına dayalı yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım & Şimşek, 2008). Yarı

yapılandırılmış görüşmelerde ise, görüşme soruları önceden belirlenmiş görüşme durumlarını kapsamaktadır (Balcı, 2004).

Çalışmanın katılımcılarını üniversite sınavlarına girmiş seçkisiz yöntemle seçilmiş 17 üniversite hazırlık öğrencisi oluşturmaktadır (N=17). Katılımcıların 15'i kadın 2'si ise erkektir. Katılımcıların hepsi Anadolu Lisesi mezunudur. Mezun oldukları puan türleri açısından bakıldığında katılımcıların 6'sı sayısal, 3'ü sözel, 5'i eşit ağırlık ve 3'ü yabancı dil puanlarıyla tercih yapmış öğrencilerdir. Katılımcıların 5'i ilk, 8'i ikinci, 1'i üçüncü ve 3'ü ise dördüncü defa üniversite sınavlarına girmiş öğrencilerden oluşmaktadır.

3.2. Verilerin Toplanması

Çalışmada, yarı yapılandırılmış üniversite tercihleri görüşme formu kullanılmıştır. Bu form, oluşturulmasının ardından uzman görüşleri alınarak gözden geçirilmiş ve tekrar düzenlenmiştir. Formda açık-uçlu sorular sorularak cevapların betimsel analizleri yapılmıştır. Forma son halinin verilmesinin ardından, üniversite sınavlarına girmiş, seçkisiz yöntemle seçilmiş 17 katılımcı ile görüşülmüştür. Üniversite tercihlerinden sonra görüşülen katılımcıların üniversite tercihlerinde öğretmenlik mesleğinin yeri ve bir meslek olarak öğretmenliğe bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Öğretmenlik Tercih Edip Etmeme Durumlarına İlişkin Bulgular

Öğretmenlik mesleğini tercih edip etmedikleri, eğer ettilerse herhangi bir çekincelerinin olup olmadığı yönündeki sorulara verdikleri cevaplarda katılımcıların %12'si (N=2) öğretmenlik mesleğini tercih ettiğini fakat çekinceleri olduğu, %53'ü (N=9) tercih etmediği ve bu sebeple çekincelerinin olmadığı ve %35'i (N=6) ise tercih ettikleri ve çekinceleri olmadığı yönünde fikir belirtmiştir. Ele edilen verilere dayanarak, öğretmenliğin bir meslek olarak gençler tarafından tercih edilmediği, eğer tercih edilmişse bile çeşitli çekincelerinin olduğu yorumu yapılabilir. Bu konuda katılımcıların bazılarının verdikleri cevaplar şöyledir:

“Öğretmenlik tercih ettim çünkü en sevdiğim meslek ve yapabileceğime inandığım bir meslek. Öğretmenlik tercih ederken bazı çekincelerim oldu. KPSS'den dolayı çekindim. Atama korkusu var” (K1).

“Öğretmenlik tercih ettim çünkü insanlara bir şeyler öğretmek beni çok mutlu ediyor. Öğretmenlik tercih ederken bazı çekincelerim oldu çünkü ben çok sabırlı bir insan değilim” (K8).

4.2. Katılımcıların Öğretmenlik Mesleği Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Üniversite tercih formunda katılımcılara bir meslek olarak öğretmenlik hakkında düşüncelerini anlamak için çeşitli sorular sorulmuştur. Bu sorulara katılımcılar açık uçlu ve yorumlarını içeren cevaplar vermişlerdir. Genel olarak öğretmenlik hakkında ne düşündükleri hakkındaki sorulara katılımcıların %59'u (N=10) olumlu (“seviyorum”, “kutsal meslek”, “öğretmek çok güzel” gibi) yanıtlar vermiştir. Katılımcıların %41'i ise (N=7) öğretmenlik mesleği hakkında olumsuz (“zor bir meslek”, “öğretmenliği sevmiyorum” gibi) görüş belirtmiştir.

Katılımcıların verdikleri cevaplardan hareketle, bireylerin genel anlamda öğretmenlik mesleği hakkında olumlu görüşlere sahip oldukları ve bu meslek hakkındaki olumsuz tutumların aslında mesleğin kendisine değil içinde bulunduğu koşullara karşı geliştirildiği söylenebilir. Katılımcıların bazılarının bir meslek olarak öğretmenlikle ilgili görüşleri şöyledir:

“Öğretmenlik çok kutsal bir meslektir” (K12).

“Benim için geçim çok önemli ama öğretmenlikte geçim sağlamak çok zor diye düşünüyorum. Çünkü 9 ay çalışırsın 3 ay boş geçer. Tabi eğer aile kalabalıkta...” (K13).

“Bundan 5 yıl önce favori gösterilen bir bölümdü ancak iş imkânı bakımından kısıtlı olduğundan talep çok azalmış” (K15).

4.3. Katılımcıların Üniversite Tercihleri Sürecinde Çevrelerinin Etkisine İlişkin Bulgular

Katılımcıların “Seçtiğiniz bölümleri tercih sürecinde çevrenizin etkisi oldu mu?” sorusuna verdikleri “Evet” ve “Kısmen” yanıtlarının oranı %65’tir (N=11). Bu soruya “Hayır” yanıtı veren katılımcıların oranı ise %35’tir (N=6).

Bu oranlardan bireylerin tercihleri üzerinde çevrelerinin etkisi açıkça görülmektedir. Bu etkiler bireylerin mesleki yönelimlerinde oldukça belirleyicidir. Katılımcılardan bazıları bu etkileri şu sözlerle aktarmaktadır:

“Evet oldu. İnsanların düşüncelerini dinlememiz çok önemli çünkü insanlara yol gösterecek fikirler söylerler. O meslek hakkında çok bilgili olması aynı zamanda o mesleği yapıyorsa ona sormak en etkili yoldur ve o meslek hakkında olumlu olumsuz işleri söylemesi bizim o mesleğe yönelmemizi sağlar.” (K15).

“Paralı mesleklere yönelmemi sağladılar. Artık sevdiğim meslek değil de paralı mesleği seçme sürecinde bıraktılar.” (K16).

“O bölümler hakkında daha çok bilgi sahibi oldum.” (K17).

4.4. Mutlu Bir Gelecek Vaat Eden Mesleklere İlişkin Bulgular

Çalışma katılımcılarının “Sizce mutlu bir gelecek vaat eden meslekler hangileridir?” sorusuna ilk sırada verdikleri cevaplara göre katılımcıların % 53’ü sağlık ile ilgili alanlar (N=9), %30’u öğretmenlikler (N=5) ve %17’si diğer alanları (N=3) mutlu bir gelecek vaat eden alanlar olarak görmektedir.

Bu verilerden çıkarımla, sağlık sektöründeki çalışma alanlarının gerek maddi yönden getirileri gerekse de statü yönünden getirilerinin gençleri sağlıkla ilgili alanları seçmeleri konusunda teşvik ettiği söylenebilir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Eğitimin amacı, kişilerin yaşadığı toplumun ve toplumun bağlı olduğu çağdaş dünyanın uyumlu bir üyesi haline getirerek onları çağın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatmaktır (Çelikten, Şanal & Yeni, 2005). Öğretmenler de bu amacı gerçekleştirmede en büyük payı olanlardır. Bir meslek olarak öğretmenlik köklü bir geçmişe sahiptir. Bu uzun biçimlenim sürecinde öğretmenlik çeşitli eğitim yaklaşımlarından etkilenip ve yine o eğitim yaklaşımları doğrultusunda evrilmişse de özü itibarıyla aynı kalmıştır ve bu öz eğitimsel sistemlerin en hayati parçalarından biri olagelmıştır.

Eğitim ortamlarında öğretmen yönlendirici, yönetici, model, yardımcı ve buna benzer pek çok görevi aynı anda yürütür. Bir öğrenme ortamından bu ve daha pek çok benzer işlevsellikleri olan bir öğenin çıkarıldığı düşünüldüğünde, bir sistem olarak eğitimin ne kadar aksayacağını öngörmek pek de zor olmayacaktır.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular göz önüne alındığında bir meslek olarak öğretmenliğin karşı karşıya olduğu sorunlar açık şekilde görülmektedir. Ülkemizde üniversiteye giren öğrencilerin kaygıları sınav öncesinde başlamakta ve üniversiteli olmalarıyla kaygıları bitmemekte, öğrenim hayatı boyunca da birçok faktör kaygıları üzerinde etkili olmaktadır (Dursun & Aytaç, 2009). Yapılan çalışmada da bu kaygıların büyük kısmını ekonomik ve sosyal kaygıların oluşturduğu açıkça görülmektedir.

Bireyler gelecek planlarını yaparken belki de en çok üzerinde durdukları konu hayatlarını idame ettirecekleri mesleklerdir. Bu şekilde yükseköğrenimleri öncesi kendilerine en fazla hitap eden mesleği seçmekte ve çalışmalarını bu doğrultuda sürdürmektedir. Günümüz mesleklerinin inanılmaz çeşitliliği gençlere çok farklı alanlarda çok farklı imkânlarla çalışma fırsatları sunmaktadır. Bu meslekler, çevrelerinin de yönlendirmesiyle gençlere çok cazip gelmekte ve meslek seçimleri de bu yönde olmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin değer sistemini toplumun temel değerleri şekillendirir. Okuldaki yöneticiler, öğretmenlerin bizzat kendileri ve çocuklarını okula gönderen velilerin beklenti ve düşünceleri, bu değerlerin oluşmasında önemli etkilere sahiptir (Çelikten, vd., 2005).

Çalışmanın katılımcılarının yalnızca %30’u mutlu bir gelecek vaat eden meslekler sıralamasında ilk sırayı öğretmenlik mesleğine vermiştir. Oysaki çalışma katılımcılarının %59’u öğretmenlik mesleği hakkında olumlu görüş belirtmişlerdir. Bu iki sonuçtan açıkça görülmektedir ki genç bireyler

öğretmenlik mesleğine değil, meslek yaşamları boyunca karşılaşmaları muhtemel sıkıntılara mesafeli durmaktadır. Bu duruma çevrelerinden öğretmenlik mesleğinin problemleri üzerine gelen uyarı ve yönlendirmeler de (çalışma sonucuna göre bu oran %65'tir) eklenince neredeyse bir meslek olarak öğretmenliğin sonu hazırlanmaktadır.

Öğretmenlerin gerek mesleki gerekse de ekonomik olarak yaşadıkları güçlükler toplumun her kesimi tarafından bilinmektedir. Öğrenci ve çevresi tarafından gözlemlenen bu durumlar doğal olarak mesleki tercihlerini de etkilemektedir. Bu sorunlar stres, kaygı ve tükenmişliğin ortaya çıkmasına yol açmakta; düşük iş performansı, işe yönelik olumsuz tutumlar, sıkça tekrarlanan iş devamsızlıkları; işten ayrılmak isteme ve hatta fiziksel, ruhsal sağlıkta bozulma gibi sonuçlara yol açarak gerek eğitim ortamına, gerek öğrencilere, ailelere ve tüm topluma yansımaktadır (Kayabaşı, 2008).

Bir meslek olarak öğretmenliğin imajının düzeltilmesi çok büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple öğretmenlik mesleği çok yönlü analiz edilmeli, sorun ve aksaklıkları giderilmelidir. Yüksek öğrenim düzeyinde öğretmenlik programları gözden geçirilmeli, kaliteli ve yetkin öğretmenler yetiştirmek adına yapılabilecek her şey yapılmalıdır.

Daha önce de belirtildiği gibi eğitim-öğretim hayatını öğretmenlerden bağımsız düşünemeyiz. Yönlendirici, yönetici, yardımcı ve model olarak öğretmenler toplumların olmazsa olmaz unsurlarıdır. Bu gerçeklik göz önüne alındığında, öğretmenliğin meslek olarak tercih edilmesindeki düşüş gelecek dönemlerde kriz yaratıcı düzeye ulaşmadan müdahale edilmesinin gerekliliği daha açık hale gelecektir.

KAYNAKÇA

- BALCI, A. (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler, Ankara: PegemA.
- ÇELİKTEN, M., ŞANAL, M. & YENİ, Y. (2005). Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 207-237.
- DURUN, S. & AYTAÇ, S. (2009). Üniversite Öğrencileri Arasında İşsizlik Kaygısı. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28 (1), 71-84.
- KARAMUSTAFAOĞLU, O. & ÖZMEN, H. (2004). Toplumumuzda ve öğretmen adayları arasında öğretmenlik mesleğine verilen değer üzerine bir araştırma. *Değer/er Eğitimi Dergisi*, 2 (6), 35-49.
- KAYABAŞI, Y. (2008). Bazı Değişkenler Açısından Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 191-213.
- KURT, G. (2007). Ridit Analizi ve Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygılarının İncelenmesi Üzerine Bir Uygulama. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 193-209.
- MÜTEVELLİOĞLU, N., ZANBAK, M. & MERT, M. (2010). İşsizlik, Üniversiteli Gençlik Ve Gelecek: Bir Alan Araştırmasının Bulguları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11 (1), 207-229.
- ÖZOĞLU, M. (2010). Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Siteminin Sorunları. *Seta Analiz*, 17.
- SAĞLAM, M. & ÇİÇEK SAĞLAM, A. (2005). Öğretmenlik Mesleğinin Maddi Yönüne İlişkin Genel Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (3), 317-328.
- YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.